

УДК 351.74+159.9

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,*кандидат педагогічних наук,**перший проректор**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Питання створення ефективної системи підготовки кадрів для правоохоронних органів є одним із пріоритетних для кожної провідної країни світу, оскільки така діяльність є запорукою забезпечення правопорядку, охорони прав і свобод людини та верховенства права в державі. Україна не може знаходитись осторонь таких процесів, оскільки поширення загроз її національній безпеці, зростання різних форм злочинності, у тому числі організованої, вимагають упровадження низки послідовних дій зі створення ефективної, сучасної та прогресивної системи підготовки поліцейських кадрів. Успішність роботи в цьому напрямку багато в чому залежить від уміння враховувати досвід підготовки поліцейського персоналу, накопичений іншими країнами та впроваджувати найбільш ефективні досягнення і перспективні напрямки роботи в підготовку вітчизняних правоохоронців. Крім того, вивчення та ефективне використання закордонного досвіду, міжнародне співробітництво у сфері підготовки поліцейських кадрів є одним із засобів європейської та світової інтеграції України.

Враховуючи різноманітність педагогічних підходів до поліцейської освіти, можна виокремити групи країн, в яких її здійснення особливо близьке один до одного за базовими елементами педагогічної системи. Виявлено, що зараз існують такі типи педагогічних систем (моделей) поліцейської освіти: німецька, французька, британська, американська.

Німецьку модель вирізняють ґрунтовність базової підготовки, наявність у змісті навчання незалежно від спеціалізації спільних компонентів, обов'язкове додаткове навчання перед призначенням на нову посаду, логічна послідовність і спадкоємність рівнів освіти, більш тривалі терміни навчання порівняно з іншими країнами (загалом на всіх рівнях – 7,5 років).

Французька модель – це централізоване управління освітою в системі МВС, практична спрямованість навчання за досить ґрунтовної загальнотеоретичної підготовки, порівняно короткотерміновий характер (загалом – 4,5 роки) та здобуття вищої освіти поза відомчою системою.

Для британської моделі характерні: рання вузька спеціалізація працівників поліції різних підрозділів і служб; децентралізований, регіональний принцип координації процесу професійної підготовки; гуманізація процесу навчання; відкритість для зовнішніх контактів.

Для американської моделі властиво те, що відомчі навчальні заклади здійснюють переважно практично спрямовану поліцейську підготовку, а освіту, підтвердженням якої є конвертований диплом, поліцейські здобувають у цивільних освітніх установах до початку або під час служби.

Не дивлячись на наявність певних особливостей щодо організації та управління навчанням для кожної із зазначених педагогічних систем, існує низка загальнообов'язкових умов, від яких залежить якість професійної підготовки правоохоронців. До них належать: практична спрямованість навчального процесу; тісна взаємодія навчальних закладів і практичних підрозділів поліції у проходженні практичної підготовки, розробці програм початкової підготовки та підвищення кваліфікації поліцейських, добра технічна оснащеність навчального процесу. Велика увага приділяється розвитку креативності, творчого мислення, аналітичних здібностей, проектного мислення, навичок роботи в команді тощо.

Специфікою змісту професійної поліцейської освіти за кордоном є наявність таких загальних напрямів підготовки (спеціалізації), як боротьба з організованою злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, психологічна, фізична і вогнева підготовка, інформатика, особиста безпека, а також навчання менеджменту, міжособистісному спілкуванню, представницьким функціям, іноземним мовам. Для сучасної поліцейської освіти в зарубіжних країнах характерне використання таких освітніх технологій, як дистанційне, відкрите і безперервне навчання.

Слід також зазначити, що важливим елементом підготовки поліцейських кадрів за кордоном є її психологічна складова. Вона спрямована, перш за все, на формування та розвиток особистісних якостей і властивостей працівника поліції, які б відповідали вимогам його професійної діяльності. Завданнями психологічної підготовки працівника поліції є: формування впевненості в собі, своїй підготовці, в можливості успішного подолання труднощів професійної діяльності; набуття знань щодо екстремальних ситуацій, їх сутності та способів реагування; формування психологічної стійкості до впливу характерних для оперативно-службової діяльності психотравмуючих чинників; тренування вмінь і навичок виконання професійних дій у будь-яких несприятливих умовах та навичок управління своїм емоційним станом; виховання гармонійно розвинених вольових якостей;

тренування професійно значущих якостей (професійної спостережливості, професійної пам'яті тощо).

Зважаючи на викладене, можна запропонувати декілька шляхів удосконалення підготовки кадрів Національної поліції України з урахуванням закордонного досвіду.

1. Активне впровадження тренінгових технологій. Закордонна практика свідчить про широке їх застосування, зокрема в поліції США, Німеччини, Великобританії, де створена система обов'язкового проходження поліцейськими комунікаційних, антистресових та інших тренінгів. Отже, під час організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, що входять до сфери управління МВС України, слід приділяти більше уваги таким формам занять, як training in the field (тренування в польових умовах), role-plays (рольові ігри), simulations (моделювання ситуацій), practical works, open or managed (практичні роботи, самостійні або під керівництвом викладача), real life situations (реальні життєві ситуації), moral dilemma (рішення моральних дилем) тощо.

2. Приділення постійної уваги самоосвіті та системі підвищення кваліфікації особового складу. В цьому сенсі необхідною є більш широка практика використання спеціалізованих курсів, присвячених окремим аспектам поліцейської діяльності, з метою забезпечення функціонування системи освіти працівників поліції протягом життя, в тому числі із застосуванням технологій дистанційного навчання. Такий підхід є характерним для поліції США, Великобританії, Туреччини, які активно застосовують електронні та дистанційні курси в системі початкової підготовки та підвищення кваліфікації працівників поліції.

3. Важливим елементом, який повинен бути обов'язково врахований у національній системі підготовки поліцейських кадрів, є психолого-педагогічне забезпечення. Воно являє собою систему заходів, спрямованих на формування відповідних знань і навичок безпечної професійної діяльності, створення позитивного соціально-психологічного клімату та керованих службових й особистісних взаємин у колективі, тактико-психологічних прийомів забезпечення безпеки під час затримання злочинців, а також на розвиток стійкої психіки поліцейського в екстремальних ситуаціях. Особливу увагу слід приділяти підготовці працівників поліції до психічних перевантажень у роботі, оскільки їх професійна діяльність характеризується тим, що на неї впливають різні фактори, які часто мають деструктивний характер та призводять до надмірних навантажень і перевантажень нервової системи, що, у свою чергу, позначається на ефективності роботи. Тому необхідно, щоб працівники поліції були ознайомлені з

основними закономірностями протікання цих процесів і прийомами, які дозволяють у короткий час відновити працездатність і зняти зайве психічне напруження (зокрема, прийомами психорегулюючого тренування).

4. Окремої уваги та впровадження в систему підготовки кадрів Національної поліції України заслуговують такі елементи професійної поліцейської освіти, як розвиток комунікативних якостей, навичок та умінь професійного спілкування, мистецтво переконання, взаємодія із представниками національних і сексуальних меншин, а також із психічно неврівноваженими людьми, розв'язання сімейних суперечок, техніки ведення переговорів тощо.

5. Необхідно активніше розвивати обмін позитивним досвідом у підготовці кадрів поліції, навчальною літературою, викладачами й слухачами, проводити підвищення кваліфікації практичних працівників у рамках взаємного обміну й навчання з вирішення проблем, що представляють спільний інтерес: боротьба з організованою злочинністю, нелегальна міграція, боротьба з незаконним обігом наркотиків тощо. Такий обмін інформацією з вищими навчальними закладами поліції країн із розвиненою поліцейською функцією та співробітництво з ними могли б виявитися надзвичайно плідними для всіх учасників цього процесу.

Одержано 28.10.2016